

**НАВЧАЛЬНА
ПРОГРАМА
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ДЛЯ 8 КЛАСУ
НУШ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення педагогічної ради

від _____ протокол № _____

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

«УКРАЇНСЬКА МОВА. 8 КЛАС»

Розроблено на основі модельної навчальної програми «Українська мова. 7–9 класи»
для закладів загальної середньої освіти (автори: Голуб Н.Б., Горошкіна О.М.)

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від 24.07.2023 №883)

Зміст навчальної програми забезпечує підручник «Українська мова. 8 клас»
(автори: Онатій А. В., Ткачук Т. П. Українська мова: підручник для 8 класу закл.
загальн. середн. освіти. – К.: «Літера ЛТД», 2025)

2025 рік

ВСТУПНА ЧАСТИНА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Українська мова – шкільний предмет, що входить до мовно-літературної галузі. У школі й родині вона виконує надважливі функції, зокрема такі:

- *світоглядну* (формує у свідомості дитини власну концептуальну картину світу, забезпечує засвоєння і прийняття світобачення, що базується на традиціях і цінностях її народу);
- *об'єднувальну* (мова єднає кожну родину у велику спільноту – український народ);
- *пізнавальну* (засобами мови учні пізнають кожен навчальний предмет, світ довкола й себе в ньому);
- *розвивальну* (мова розвиває пам'ять, уяву, спостережливість, естетичний смак, чуття міри, такту тощо).

Програму розроблено на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. Ураховано наказ Міністерства освіти і науки України від 09.08.2024 №1120 «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5 – 9 класів закладів загальної середньої освіти», а також Робочий навчальний план _____ закладу загальної середньої освіти.

Програму створено на основі модельної навчальної програми «Українська мова. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.), рекомендованої Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 24.07.2023 № 883).

Мета навчання української мови – розвиток особистості здобувачів освіти засобами української мови, а саме:

- пізнання мови як цілісної системи, що забезпечує розвиток людини (мислення, пізнання світу, комунікацію, самовираження й самовдосконалення, емоційний світ тощо), різні види її діяльності, а також функціонування суспільства;
- формування компетентного мовця, патріота, носія духовності, культури й традицій українського народу.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання**:

- 1) виховання ціннісного ставлення до української мови як державної;
- 2) розкриття потенційних можливостей мови для життя й діяльності людини, суспільства;
- 3) виховання потреби пізнавати мовне розмаїття (фонетичне, лексичне, фразеологічне, граматичне) й активно користуватися ним, удосконалювати культуру усного й писемного мовлення;
- 4) формування мовної стійкості, мовного чуття, мовного смаку, усвідомлення естетичної й культурної цінності мови;
- 5) засвоєння знань, формування вмінь і навичок, необхідних для комфортного входження в соціум і самореалізації, набуття суб'єктного досвіду застосування їх.

Програму укладено з дотриманням таких **принципів**:

- *інструментальності* (можливість застосування знань, умінь і навичок в усіх сферах життя людини);
- *доступності* (відповідність змісту віковим особливостям і рівневі розвитку учнів та учениць);
- *систематичності й логічної послідовності* (змістовий компонент укладено з дотриманням логічної послідовності й узаємозв'язку зі змістом програми адаптаційного циклу і програми для ліцею);
- *соціалізації* (знання, уміння й навички сприяють соціалізації учнів і учениць);
- *культуровідповідності* (носії засвоюють мову крізь призму культури українського народу);
- *комунікативної значущості* (добір матеріалу, що полегшить комунікацію).

Вертикаль у структурі програми представлена трьома ключовими компонентами: «Зміст навчального предмета» (1), «Види навчальної діяльності» (2) і «Очікувані результати» (3), а горизонталь – трьома змістовими лініями: мовною, мовленнєвою і соціокультурною.

Змістовий компонент програми поділено на блоки: предметний, метапредметний і компетентнісний.

Предметний блок (*мовна змістова лінія*) передбачає знання розділів мови як системи, мовних одиниць усіх рівнів, їхні характерні ознаки та функції в мовленні; мови як відображення картини світу; мовної норми та її динамічності; різних типів помилок; засобів виразності, формування відповідних умінь і досягнення **предметних результатів**.

Метапредметний блок (*мовленнєва змістова лінія*) орієнтує на знання відомостей про інформацію, текст, комунікацію й мовленнєві жанри, формування відповідних умінь і досягнення **метапредметних результатів**.

Компетентнісний блок (*соціокультурна змістова лінія*) спрямовує діяльність суб'єктів освітньої діяльності на формування ключових компетентностей і досягнення **особистісних результатів**.

Отже, зміст програми має потенціал для здобуття предметних, метапредметних та особистісних результатів. Засобами досягнення очікуваних результатів є тексти підручників, навчальні й практичні посібники, лексикографічні джерела, компетентісно й особистісно орієнтовані методики.

Шляхи реалізації програми:

- формування сприятливого для учнів мовного середовища в родині, у школі, в суспільстві;
- зміна системи ставлень (учня до себе як суб'єкта шкільної мовної освіти; учня і вчителя до української мови; учителя до учня як повноправного суб'єкта освітнього процесу);
- перегляд показників навчальних досягнень учнів;
- формування стійких зовнішніх і внутрішніх мотивацій;
- упровадження особистісно й компетентісно орієнтованих методик;
- видання якісної навчальної й методичної продукції.

Важливим завданням у навчанні української мови сьогодні є вихід за межі академічності курсу, тобто формування різнобічного уявлення школярів про мову, усвідомлення, що мова не лише складна система, але й живий організм, багатовіковий носій мудрості, маркер кордонів нашої держави, хранителька унікальної української культури, надійний інструмент пізнання й порозуміння, ефективний засіб самовираження, джерело естетичної насолоди. Її лексичні й фразеологічні злитки фіксують норми і правила гармонійного спілкування, активне послуговування мовою гарантує розквіт держави і збереження її кордонів.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

8 КЛАС

(105 год, 3 год на тиждень)

(Підсумкові роботи проводяться за рахунок годин, указаних у таблиці)

МОВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ		
72 год		
Очікувані результати <i>Учень / учениця:</i>	Зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
- організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує) - слухає інформацію з різних джерел на відому й нову тематику, озвучену у вільному темпі, художні тексти, медіатексти тощо [9 MOV 1.1.1] - розпізнає і передає прихований зміст повідомлення (художнього тексту, медіатексту тощо), виражений невербально [9 MOV 1.1.3] - свідомо застосовує прийоми активного слухання [9 MOV 1.1.1-1] - виокремлює в почутому повідомленні (художньому тексті, медіатексті тощо) значущі деталі, пояснює їхню роль [9 MOV 1.5.3] - висловлює власні почуття і враження від прочитання текстів (художніх текстів, медіатекстів тощо), аналізуючи наявні в них виражальні засоби [9 MOV 2.3.2]	ВСТУП 1 год Мова – маркер безпеки державних кордонів Мова як фактор існування держави. Мовне й етнічне самоусвідомлення українців. Мовна й духовна самостійність як найголовніша ознака гідності (Д.Павличко).	Організаційна діяльність (цілевизначення; планування; організація роботи; самоконтроль, рефлексія). Пізнавальна діяльність (дослідження способів взаємодії зі світом; добір прикладів, що свідчать про пізнання світу засобами; розгляд можливостей мови у пізнанні світу; мови тощо). Текстова діяльність (читання і сприймання текстів; аналіз тексту; трансформувannya тексту; переказування тексту (з дотриманням лексичного багатства; з розширенням тексту синонімами, фразеологізмами тощо)). Мовленнєва діяльність (усне повідомлення на визначену тему, діалогування тощо).
СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ		
71 год		
- організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує) - визначає й характеризує системні міжрівневі взаємозв'язки між словосполученнями і реченнями на основі узагальнення власних спостережень за мовою і мовленням, зокрема й за літературними творами [9 MOV 4.1.1-1] - використовує знання про системність мовних явищ для вдосконалення власного мовлення [9 MOV 4.1.1-2]	СЛОВСПОЛУЧЕННЯ Й РЕЧЕННЯ 7 год Поглиблене повторення вивченого в 5-6 класах. Словосполучення. Будова й види словосполучень за	Організаційна діяльність (цілевизначення; планування; організація роботи; самоконтроль, рефлексія). Пізнавальна діяльність (пояснення особливостей будови словосполучень; засвоєння видових ознак і видів словосполучень; розмежування словосполучення різних видів; визначення особливостей простих і складних, односкладних і двоскладних речень; виконання

	способами вираження головного слова. Речення. Речення прості й складні (повторення), двоскладні й односкладні.	завдань, що передбачають аргументування власної думки тощо). Текстова діяльність (пошук у тексті простих і складних речень; аудіювання, читання й складання текстів, що містять визначені види речень; редагування речень і текстів; редагування тексту / речень; складання й оформлення власного висловлення згідно із заданою темою тощо). Мовленнєва діяльність (усне висловлення на визначену тему).
- організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує) - розрізняє синтаксичні одиниці різних рівнів на основі аналізу їхніх характерних ознак і функцій у мовленні, виявляє системні міжрівневі взаємозв'язки між ними, типові закономірності їх функціонування на основі узагальнення власних спостережень [9 МОВ 4.1.1] - творчо використовує широкий спектр мовних засобів, обираючи з-поміж запропонованих варіантів нестандартні рішення, виявляючи художньо-образне асоціативне мислення [9 МОВ 4.2.1-1] - визначає особливості синтаксичних одиниць, аналізуючи усне мовлення та медіатексти / тексти, зокрема літературні твори [9 МОВ 4.1.2] - аналізує виучувані мовні явища в усному мовленні, текстах (художніх текстах, медіатекстах тощо) і робить висновки щодо функціонування та доцільності використання їх [9 МОВ 4.1.2-1] - створює художні тексти різних типів, аргументуючи власну позицію [9 МОВ 3.1.2] - формулює уточнювальні запитання до почутого для його розуміння [9 МОВ 1.1.2-4] - переказує почуте повідомлення (художній текст, медіатекст тощо) докладно, стисло, вибірково, творчо, акцентуючи увагу на змісті загалом, на окремих важливих деталях чи на фрагментах почутого відповідно до мети й ситуації спілкування [9 МОВ 1.2.1-1]	ПРОСТЕ НЕУСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ Головні члени речення 8 год Двоскладне речення. Головні і другорядні члени речення. Підмет і присудок. Способи вираження підмета. Способи вираження присудка. Простий і складений присудок (іменний і дієслівний). Тире між підметом і присудком. Другорядні члени речення 8 год Речення поширені й непоширені (повторення). Означення, додаток та обставини як другорядні члени речення (повторення). Прикладка як різновид означення. Написання непоширених прикладок через дефіс, у лапках.	Організаційна діяльність (цілевизначення; планування; припущення; організація роботи; самоконтроль, рефлексія). Пізнавальна діяльність (визначення ознак простого речення та комунікаційної доцільності; добір прикладів простого речення; виписування прикладів з художніх та медійних текстів; визначення видів підмета й присудка, виявлення їх у реченнях і текстах; пояснення розділових знаків; поширення непоширених речень; виявлення означень, додатків, обставин у поетичних текстах; пояснення написання прикладок; усвідомлення порядку слів у реченні, ролі логічного наголосу тощо). Робота з текстом (виписування з тексту і складання речень з порівняльним зворотом; вивчення ролі другорядних членів у текстах; виявлення в тексті виучуваних синтаксичних одиниць; збагачення / перетворення тексту за допомогою другорядних членів речення; редагування тексту; обґрунтування логічного наголосу; виразне читання тексту; створення власних текстів; переказування текстів тощо). Мовленнєва діяльність (усне висловлення на визначену тему; обговорення проблеми; діалогування; усний коментар тощо).

• визначає тему, основну ідею, окреслює коло порушених у почутому повідомленні (художньому тексті, медіатексті тощо) проблем, розрізняє важливі для розуміння почутого деталі [9 МОВ 1.4.1] • передає прочитане з кількох джерел, узагальнюючи, скорочуючи, доповнюючи словесну інформацію [9 МОВ 2.6.1-1]	Види обставин (за значенням), способи вираження їх. Порівняльний зворот. Виділення порівняльних зворотів комами. Порядок слів у реченні. Логічний наголос.	
	ОДНОСКЛАДНІ ТА НЕПОВНІ РЕЧЕННЯ <i>16 год</i> Односкладне речення. Односкладні речення з головним членом – підметом (<i>називні</i>). Односкладні речення з головним членом присудком (<i>означено-особові, узагальнено-особові, неозначено-особові, безособові</i>). Повні й неповні речення. Тире в неповних реченнях. Особливості вживання односкладних речень.	Організаційна діяльність (цілевизначення; припущення; планування; організація роботи; самоконтроль, рефлексія). Пізнавальна діяльність (визначення граматичних особливостей і комунікаційної доцільності односкладних речень; розподіл речень на види; виявлення односкладних речень у тексті; перетворення двоскладних речень в односкладні й навпаки; засвоєння особливостей функціонування односкладних речень; добір власних прикладів тощо). Текстова діяльність (переказування тексту редагування тексту; перекодування інформації з текстової у форму рухів і жестів; розпізнавання в тексті односкладних речень, смислового й комунікативного навантаження їх; виписування речень, обґрунтування належності їх до типу речення; відтворення тексту у жанрі казки; виписування ключових слів, складання з ними речень; доповнення і скорочення речень; складання речень; написання есе тощо). Мовленнєва діяльність (усне висловлення на задану тему; діалогування на визначену тему; коментар до обраної проблеми тощо).
	ПРОСТЕ УСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ Однорідні члени речення <i>11 год</i>	Організаційна діяльність (цілевизначення; планування; організація роботи; самоконтроль, рефлексія). Пізнавальна діяльність (засвоєння елементів, що ускладнюють речення; розпізнавання ускладнених речень; визначення ускладнювальних

	Однорідні члени речення (<i>поглиблене повторення</i>). Кома між однорідними членами речення. Однорідні й неоднорідні означення. Однорідні додатки. Однорідні обставини. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами. Розділові знаки при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами. Звертання, вставні слова (словосполучення, речення), порівняльні звороти <i>8 год</i> Речення зі звертаннями. Звертання непоширені й поширені. Розділові знаки при них. Речення зі вставними словами (словосполученнями, реченнями). Розділові знаки. Відокремлені члени речення <i>13 год</i> Речення з відокремленими членами. Поняття про відокремлення. Розділові знаки при відокремлених членах речення.	елементів; засвоєння ознак однорідності в реченні; засвоєння правил пунктуації в простих ускладнених реченнях; зображення текстової інформації щодо простого ускладненого речення у вигляді схеми, моделі, таблиці; узагальнення інформації про ускладнене речення; з'ясування комунікаційної доцільності ускладнених речень; визначення синтаксичної ролі однорідних членів тощо). Текстова діяльність (пояснення ролі простих ускладнених речень у тексті; застосування простих ускладнених речень відповідно до стилісової диференціації тексту; переказування тексту з позиції обраної ролі; редагування речень і текстів; визначення теми, ідеї тексту; добір ключових слів; знаходження в тексті інформації й передавання / відтворення її графічно (карти, схеми, плани, моделі тощо) чи образно (малюнок); переказування текстів із елементами творчого завдання; виразне читання тексту; ускладнення речень у тексті певними елементами, написання есе тощо). Мовленнєва діяльність (пошук мовленнєвих ситуацій, у яких доцільно використовувати прості ускладнені речення; усне висловлення на визначену тему; добір мовленнєвих жанрів і життєвих ситуацій, для яких виучувані теми мають важливе значення тощо).
МОВЛЕННЄВА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ 20 год		

• організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує) • розпізнає і передає прихований зміст повідомлення (художнього тексту, медіатексту тощо), виражений невербально [9 MOB 1.1.3] • обговорює актуальність, жанрово-родову належність почутого тексту (художнього тексту, медіатексту тощо), ідейно-тематичні та найзагальніші естетичні особливості, зв'язок тексту з ситуацією спілкування та художнього тексту з певною епохою, творчістю митця [9 MOB 1.1.2-2] • виявляє невербальні засоби, що вказують на наявність у повідомленні (художньому тексті, медіатексті тощо) прихованої інформації, передає прихований зміст почутого [9 MOB 1.1.3-2] • самостійно добирає графічні та візуальні засоби передавання інформації, яка стосується почутого повідомлення (художнього тексту, медіатексту тощо) за потреби вносячи відповідні зміни [9 MOB 1.2.3] • виокремлює відповідно до самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (художніх текстів, медіатекстів тощо), доречно використовує її [9 MOB 1.3.1] • установлює зв'язок між фрагментами інформації, наданої з одного чи кількох джерел [9 MOB 1.4.2] • розрізняє основні факти й судження, розуміє підтекст в усному повідомленні (художньому тексті, медіатексті тощо) [9 MOB 1.4.6] • розрізняє окремі елементи маніпуляції та пропаганди [9 MOB 1.4.4-2] • обґрунтовує зв'язок почутого повідомлення (художнього тексту, медіатексту тощо) із власним та суспільно-історичним досвідом (підтримує діалог «читач – текст – автор») для оптимізації власної діяльності, зокрема в нових обставинах, прийняття рішень у мінливих ситуаціях [9 MOB 1.4.5-1] • розпізнає ключові факти і судження про них, вирізняє авторські інтерпретації, розуміє аргументацію в почутому,	Знаки довкола нас як засіб інформування. Розповідь у приватному спілкуванні. Особливості медійної інформації. Елементи маніпуляції та пропаганди. Складники друкованого чи цифрового текстового джерела інформації. Емоції під час спілкування. Розрізнення фактів і суджень. Ключові факти і судження про них. Авторські інтерпретації. Створення художнього тексту з однорідними членами речення, звертаннями та вставними словами. Комунікативні наміри. Домовитися. Комунікативні наміри. Переконати. Відгук. Блог.	Організаційна діяльність (цілевизначення; планування; організація роботи; самоконтроль, рефлексія). Пізнавальна діяльність (усвідомлення знака як засобу інформування; засвоєння українських знаків-символів; розпізнавання явного і прихованого змісту інформації; ознайомлення з елементами естетики в тексті; добір засобів передавання інформації; формування навичок трансформування текстової інформації у графічну; визначення особливостей медійного тексту; засвоєння складників друкованого чи цифрового тексту; визначення способів скорочення тексту; засвоєння видів критичного читання; визначення особливостей вторинних текстів; стислий переказ тексту; добір текстів різних видів; використання цитат для підтвердження й увиразнення власних поглядів, думок, переконань; зіставлення змісту прочитаного з власними ціннісними орієнтирами; формулювання висновків з прочитаного; критичне оцінювання тексту; редагування тексту; зіставлення текстів подібної тематики; аналіз та інтерпретація тексту; написання висновків; виявлення зв'язків між темою й мікротемами; пояснення естетичної та мистецької цінності тексту; визначення особливостей особистого привітання; ознайомлення із жанром «блог»; засвоєння порад, як зробити блог цікавим; визначення комунікативних намірів, позицій співрозмовника; реалізація намірів «переконати», «домовитися»; урахування особливостей адресата спілкування; значення звертання у процесі спілкування; добір і моделювання ситуацій з різними адресатами спілкування; засвоєння ознак багатого мовлення, робота над збагаченням мовлення; використання різних засобів впливу на слухача; виділення ознак культури приватного спілкування; засвоєння
---	--	---

коментує підтекст повідомлення (художнього тексту, медіатексту тощо) [9 MOB 1.4.6-1] • виокремлює в почутому повідомленні (художньому тексті, медіатексті тощо) значущі деталі, зокрема художні, пояснює їхню роль, оцінює виражальні можливості [9 MOB 1.5.3] • застосовує різні види критичного читання одиничних та множинних текстів (цілісних, перерваних, змішаних), з-поміж іншого й художніх текстів, медіатекстів тощо на відому нову тематику відповідно до мети читання [9 MOB 2.1.1] • використовує різні складники друкованого чи цифрового текстового джерела інформації (рубрикація, заголовки, скорочення, виділення тощо) для оптимізації роботи з текстовою інформацією [9 MOB 2.1.2-1] • характеризує взаємозв'язок між темою, мікротемами та основною думкою тексту (художнього тексту, медіатексту тощо) [9 MOB 2.2.3-1] • інтегрує інформацію, надану в різний спосіб (текстову, графічну, числову тощо) в межах одного або кількох текстів (художніх текстів, медіатекстів тощо), зокрема в гіпертекстах у цифровому середовищі [9 MOB 2.2.5] • розпізнає в тексті (художньому тексті, медіатексті тощо) засоби виразності, елементи авторського стилю [9 MOB 2.2.6-2] • робить висновки на основі аналізу й інтерпретації кількох прочитаних текстів (художніх текстів, медіатекстів тощо) [9 MOB 2.2.7] • характеризує особливості структури тексту (художнього, медіатексту тощо), визначаючи їхні функції та роль мовних засобів у ньому [9 MOB 2.4.3-1] • творчо опрацьовує прочитаний текст (художній, медіатекст тощо) за потреби переповідаючи його в іншому культурно-історичному контексті, створюючи фанфіки, буктрейлери тощо [9 MOB 2.7.1-1] • створює й презентує тексти (художні, медіатексти тощо) різних типів, стилів і жанрів на актуальну самостійно визначену тематику [9 MOB 3.1.2-1]		основних стратегій спілкування; розпізнавання емоцій, управління емоціями; формулювання запитань для підтримування спілкування; засвоєння способів визначення понять; добір формул ввічливого заперечення тощо). Текстова діяльність (розпізнавання в тексті фактів і суджень; пошук у текстах елементів маніпуляції; висування припущень щодо актуальності інформації; визначення новизни й актуальності інформації; обґрунтування актуальності інформації; визначення й обґрунтування надійності джерела інформації; виявлення відомої й нової інформації; визначення явної й прихованої інформації в прочитаному тексті; виявлення зв'язку повідомлення з власним та суспільно-історичним досвідом; передавання інформації різними способами; аналіз текстів відгуку; використання мовних ресурсів для створення тексту мовленнєвого жанру; аналіз і вдосконалення написаного; написання есе на визначену тему; підготовка й аналіз дописів для блогу; написання й аналіз тексту повідомлення; визначення в тексті комунікативних намірів; аналіз тексту; переказування тексту від першої особи; переказування трансформованого тексту; удосконалення тексту; визначення емоцій, спричинених текстом тощо). Мовленнєва діяльність (усне висловлення з обґрунтуванням свого ставлення до сприйнятої інформації; переказування інформації; усне висловлення власного ставлення до конкретної інформації; написання есе; стисле переказування; висловлення припущень на основі прочитаного; описання власного емоційного стану окремих відтінків настрою, почуттів, переживань тощо під час рефлексії власної діяльності або сприймання тексту; усна розповідь відповідно до поставленого
--	--	--

оформлює власне висловлення, дотримуючись принципів академічної доброчесності (зокрема авторського права) [9 МОВ 3.1.3-1]		завдання; складання тексту опису й роздуму; визначення намірів; обговорення проблем; діалогування на визначену тему; використання жанрів мовлення для розв'язання проблем; формулювання запитань; моделювання суперечки на визначену тему; дискутування на обрану тему (проблему) тощо).
ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО 11 год		
ПІДСУМКОВІ УРОКИ 2 год		

ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

ДОДАТКИ

Додаток 1

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ

Наказ МОН №1093 від 02.08.2024 р.

«Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання»

<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>

Додаток 2

ХАРАКТЕРИСТИКА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

- I. Сприймає усну інформацію на слух / *Аудіювання*
- II. Усно взаємодіє та висловлюється / *Говоріння*
- III. Сприймає письмові тексти / *Читання*
- IV. Письмово взаємодіє та висловлюється / *Письмо*

I. СПРИЙМАЄ УСНУ ІНФОРМАЦІЮ НА СЛУХ / АУДІЮВАННЯ

Перевіряється здатність учня/учениці сприймати на слух незнайоме за змістом висловлювання із одного прослуховування:

а) розуміти мету висловлювання, фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, тему і основну думку висловлювання, виражально-зображувальні засоби прослуханого твору;

б) давати оцінку прослуханому.

1. Перевірка аудіювання учнів/учениць здійснюється фронтально за одним із варіантів.

Варіант перший: учитель читає один раз незнайомий учням/ученицям текст, а потім пропонує серію запитань з варіантами відповідей. Учні/учениці повинні мовчки вислухати кожне запитання, варіанти відповідей до нього, вибрати один із варіантів і записати лише його номер поряд із номером запитання: (наприклад, 1.3, де цифра «1» – номер запитання, а цифра «3» – номер обраної відповіді).

Варіант другий: учні/учениці одержують видрукувані запитання та варіанти відповідей на них і відзначають галочкою правильний з їхнього погляду варіант.

У п'ятому класі здобувачам освіти пропонуються 6 запитань з чотирма варіантами відповідей, **у 6–9 класах** – 12 запитань з чотирма варіантами відповідей.

2. Для одержання достовірних результатів тестування кількість варіантів відповідей на тестове завдання не повинна бути меншою від чотирьох. Запитання стосуються всіх зазначених вище характеристик висловлювання і розташовуються в порядку наростання їх складності.

3. Одиниця контролю: відповіді учнів/учениць на запитання за прослуханням текстом, одержані в результаті виконання тестових завдань.

Обсяг тексту аудіювання і тривалість звучання

Клас	Обсяг та час звучання текстів, що належать до			
	художнього стилю		інших стилів	
5-й	400– 500 слів	4– 5 хв	300– 400 слів	3– 4 хв
6-й	500– 600	5– 6	400– 500	4– 5
7-й	600– 700	6– 7	500– 600	5– 6
8-й	700– 800	7– 8	600– 700	6– 7
9-й	800– 900	8– 9	700– 800	7– 8

Оцінювання аудіювання

Правильна відповідь на кожне із 6 запитань оцінюється двома балами, кожне із 12 запитань оцінюється одним балом. Оцінювання здійснюється з огляду на те, що за цей вид діяльності учень/учениця може отримати від 1 бала до 12 балів. Якщо учень/учениця з певних причин не виконав/ла роботу, він/вона має пройти відповідну перевірку додатково задля того, щоб отримати відповідний бал.

II. УСНО ВЗАЄМОДІЄ ТА ВИСЛОВЛЮЄТЬСЯ / ГОВОРІННЯ

Під час перевірки складених учнями/ученицями висловлювань (діалогів, усних і письмових переказів та творів) ураховується ступінь повноти вираження теми, міра самостійності виконання роботи, ступінь вияву творчих здібностей, особистого ставлення до змісту висловлювання.

1. Діалогічне мовлення

Усне діалогічне мовлення перевіряється в 5– 9 класах.

1. Перевіряються здатність учнів/учениць:

а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що обговорюється;

б) демонструвати вміння: складати діалог відповідно до запропонованої ситуації й мети спілкування; самостійно досягати комунікативної мети, використовувати репліки для стимулювання, підтримання діалогу, формули мовленнєвого етикету, дотримуватися теми спілкування та норм літературної мови, додержуватися правил спілкування, демонструвати певний рівень вправності у процесі діалогу (стислість, логічність, виразність, доречність, винахідливість тощо);

в) висловлювати особисту позицію щодо теми, яка обговорюється;

г) аргументувати висловлені тези, ввічливо спростовувати помилкові висловлювання співрозмовника.

Зазначені характеристики діалогу є основними критеріями під час його оцінювання.

2. Перевірка рівня сформованості діалогічного мовлення здійснюється таким чином: учитель пропонує двом учням/ученицям вибрати одну із запропонованих тем чи мовленнєвих ситуацій (теми чи ситуації пропонуються різного рівня складності), обдумати її й обговорити із товаришем перед класом у формі діалогу протягом 3–5 хвилин. Оцінка ставиться кожному з учнів/учениць.

3. Матеріал для контрольних завдань добирається з урахуванням тематики соціокультурної змістової лінії чинної програми, рівня підготовки, вікових особливостей та пізнавальних інтересів учнів.

4. *Одиниця контролю*: діалог, складений двома учнями/ученицями.

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й
Орієнтовна кількість реплік для двох учнів	6–7 реплік	7–8 реплік	8–10 реплік	10–12 реплік	12–14 реплік

Примітка. Під час оцінювання діалогу необхідно диференціювати репліки на розгорнуті (складаються з двох і більше речень) і нерозгорнуті (виражені одним реченням). Якщо репліки розгорнуті, то їх кількість зменшується. *До вказаної кількості не зараховуються слова, що відносяться до мовленнєвого етикету (звертання, привітання, прощання тощо).*

Оцінювання мовного оформлення діалогу

Мовне оформлення діалогу орієнтовно, спираючись на досвід учителя і не підраховуючи помилок (зважаючи на технічні труднощі фіксації помилок різних типів в усному мовленні).

Під мовним оформленням діалогу, тексту слід розуміти наявність/відсутність порушень лексичних, фразеологічних, граматичних (морфологічних, синтаксичних) стилістичних, орфоепічних, акцентологічних, інтонаційних норм української літературної мови, а також соціальних норм українського мовленнєвого етикету.

Критерії оцінювання діалогу

Рівень	Бали	Характеристика складених учнями діалогів
Початковий (Бали цього рівня одержують учні/учениці, успіхи яких у самостійному	1	Учень/учениця має значні труднощі в підтриманні діалогу. Здебільшого він/вона відповідає на запитання лише “так” чи “ні” або аналогічними уривчастими реченнями ствердного чи заперечного характеру.
	2	Учень/учениця відповідає на елементарні запитання короткими репліками, що містять недоліки різного характеру, але сам/сама досягти комунікативної мети не може.

складанні діалогу поки що незначні)	3	Учень/учениця бере участь у діалозі за найпростішою за змістом мовленнєвою ситуацією, може не лише відповідати на запитання співрозмовника, а й формулювати деякі запитання, припускаючись помилок різного характеру. Проте комунікативна мета досягається ним/нею лише частково.
Середній (Балів цього рівня заслуговують учні/учениці, які досягли певних результатів у складанні діалогу за двома-чотирма показниками з нескладної теми, але за іншими критеріями результати поки що незначні)	4	Учень/учениця бере участь у діалозі з нескладною за змістом теми, в основному досягає мети спілкування, проте репліки його/її недостатньо вдалі, оскільки не враховують належним чином ситуацію спілкування, не відзначаються послідовністю, доказовістю; трапляється чимало помилок у доборі слів, побудові речень, їх інтонуванні тощо.
	5	Учень/учениця бере участь у діалозі за нескладною за змістом мовленнєвою ситуацією, додержує елементарних правил поведінки в розмові, загалом досягає комунікативної мети, проте допускає відхилення від теми, мовлення його/її характеризується стереотипністю, недостатньою різноманітністю і потребує істотної корекції тощо.
	6	Учень/учениця успішно досягає комунікативної мети в діалозі з нескладної теми, його/її репліки загалом є змістовними, відповідають основним правилам поведінки у розмові, нормам етикету, проте їм не вистачає самостійності суджень, їх аргументації, новизни, лаконізму в досягненні комунікативної мети, наявна певна кількість помилок у мовному оформленні реплік тощо.
Достатній (Балів цього рівня заслуговують учні/учениці, які самостійно, у цілому вправно за більшістю критеріїв склали діалог з теми, що містить певну проблему, продемонстрували належну культуру спіл-кування, проте за деякими з критеріїв(від 2-х до 4-х) їх мовлення ще містить певні недоліки)	7	Діалогічне мовлення учня/учениці за своїм змістом спрямовується на розв'язання певної проблеми, загалом є змістовним, набирає деяких рис невимушеності; з'являються елементи особистісної позиції щодо предмета обговорення, правила спілкування в цілому додержуються, але ще є істотні недоліки(за 4-ма критеріями): невисокий рівень самостійності й аргументованості суджень, можуть траплятися відхилення від теми, помилки в мовному оформленні реплік тощо.
	8	Учень/учениця загалом вправно бере участь у діалозі за ситуацією, що містить певну проблему, досягаючи комунікативної мети, висловлює судження і певною мірою аргументує їх з допомогою загальновідомих фактів, у діалозі з'являються елементи оцінних характеристик, узагальнень, що базуються на використанні прислів'їв і приказок, проте допускаються певні недоліки за кількома критеріями(3-ма).
	9	Учень/учениця самостійно складає діалог з проблемної теми, демонструючи загалом достатній рівень вправності і культури мовлення (чітко висловлює думки, виявляє вміння сформулювати цікаве запитання, дати влучну, дотепну відповідь, виявляє толерантність, стриманість, коректність у разі незгоди з думкою співрозмовника), але в діалозі є певні недоліки за 2-ма критеріями, наприклад: нечітко виражається особиста позиція співбесідників, аргументація не відзначається оригінальністю тощо.
Високий (Балів цього рівня заслуговують учні/учениці, які продемонстрували високу культуру спілкування, переконливо аргументуючи свої думки з	10	Учень/учениця складає діалог за проблемною ситуацією, демонструючи належний рівень мовленнєвої культури, вміння формулювати думки, обґрунтовуючи власну позицію, виявляє готовність уважно і доброзичливо вислухати співрозмовника, даючи можливість висловитися партнеру по діалогу; додержується правил мовленнєвого етикету; структура діалогу, мовне оформлення реплік діалогу звичайно відповідає нормам, проте за одним з критеріїв можливі певні недоліки.
	11	Учень/учениця складає діалог, самостійно обравши аспект запропонованої теми (або ж самостійно визначає проблему для обговорення), переконливо й оригінально аргументує свою позицію, зіставляє різні погляди

приводу проблемної теми, даючи можливість висловитися партнеру по діалогу; змогли зіставити різні погляди на той самий предмет, навести аргументи “за” і “проти” в їх обговоренні тощо)		на той самий предмет, розуміючи при цьому можливість інших підходів до обговорюваної проблеми, виявляє повагу до думки іншого; структура діалогу, мовне оформлення реплік діалогу відповідає нормам.
	12	Учень/учениця складає глибокий за змістом і досконалий за формою діалог, самостійно обравши аспект запропонованої теми (або ж самостійно визначає проблему для обговорення), демонструючи вміння уважно і доброзичливо вислухати співрозмовника, коротко, виразно, оригінально сформулювати свою думку, дібрати цікаві, влучні, дотепні, переконливі аргументи на захист своєї позиції, у тому числі й з власного життєвого досвіду, зіставити різні погляди на той самий предмет; здатний/здатна змінити свою думку в разі незаперечних аргументів іншого; додержується правил поведінки й мовленнєвого етикету в розмові.

2. Монологічне мовлення (усні переказ і твір)

1. Перевіряється здатність учня/учениці:

а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що розкривається (усно);

б) демонструвати вміння:

- будувати висловлювання певного обсягу, добираючи і впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаний або прослуханий текст, епізод з кінофільму, сприйнятий (побачений чи почутий) твір мистецтва, розповідь іншої людини тощо);
- урахувати мету спілкування, адресата мовлення;
- розкривати тему висловлювання;
- виразно відображати основну думку висловлювання, диференціюючи матеріал на головний і другорядний;
- викладати матеріал логічно, послідовно;
- використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання, дотримуючись норм літературної мови;
- додержувати єдності стилю;

в) виявляти своє ставлення до предмета висловлювання, розуміти можливість різних тлумачень тієї самої проблеми;

г) виявляти певний рівень творчої діяльності, зокрема:

- трансформувати одержану інформацію, відтворюючи її докладно, стисло, вибірково, своїми словами, змінюючи форму викладу, стиль тощо відповідно до задуму висловлювання;
- створювати оригінальний текст певного стилю;
- аргументувати висловлені думки, переконливо спростовувати помилкові докази;
- викладати матеріал виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів.

2. Організація контролю здійснюється за одним з двох варіантів.

Варіант перший: усі учні/учениці виконують роботу самостійно.

Варіант другий: учні/учениці складають висловлювання на основі диференційованого підходу (для початкового рівня пропонуються докладні допоміжні матеріали, для середнього (допоміжні матеріали загального характеру), а для одержання балів достатнього і високого рівнів необхідно написати переказ чи твір самостійно.

3. Перевірка здатності **говорити** (усно переказувати чи створювати текст) здійснюється індивідуально: учитель пропонує певне завдання (переказати зміст матеріалу докладно, стисло, вибірково; самостійно створити висловлювання на відповідну тему) і дає учневі/ учениці час на підготовку.

Оцінювання усного переказу/твору

За усне висловлювання (переказ, твір) ставлять одну оцінку – за зміст, а також якість мовного оформлення (орієнтовно, спираючись на досвід учителя і не підраховуючи помилок, зважаючи на технічні труднощі фіксації помилок різних типів в усному мовленні).

III. СПРИЙМАЄ ПИСЬМОВІ ТЕКСТИ / ЧИТАННЯ

1. Читання вголос

Контрольна перевірка читання вголос здійснюється в 5-9 класах

1. Перевіряються здатність учня/учениці:

- а) демонструвати певний рівень розуміння прочитаного;
- б) виявляти вміння читати із достатньою швидкістю, плавно, з гарною дикцією, відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм;
- в) виражати за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, авторський задум;
- г) пристосовувати читання до особливостей слухачів (ступеня підготовки, зацікавленості певною темою тощо).

2. Перевірка вміння читати вголос здійснюється індивідуально: учитель дає учневі/учениці текст, опрацьований на попередніх уроках, деякий час на підготовку і пропонує прочитати цей текст перед класом.

3. *Матеріал для контрольного завдання:* знайомий учневі/учениці текст, дібраний відповідно до вимог програми для кожного класу; текст добирається з таким розрахунком, щоб час його озвучення (за нормативною швидкістю) окремим/ою учнем/ученицею дорівнював 1–2 хвилинам (для читання слід пропонувати невеликі тексти зазначених у програмі стилів, типів і жанрів мовлення, відносно завершені уривки творів або порівняно великий текст, розділений на частини, які читаються кількома учнями/ученицями послідовно).

4. *Одиниця контролю:* озвучений учнем/ученицею текст (швидкість читання у звичайному для усного мовлення темпі – 80–120 слів за хвилину).

Критерії оцінювання читання вголос

Рівень	Бали	Характеристика читання
Початковий (Бали цього рівня одержують учні/учениці, які читають дуже повільно, припускаються значної кількості помилок у структуруванні тексту і речення, прочитанні і вимові слів, інтонуванні речень)	1	Учень/учениця читає, не зв'язуючи слова між собою інтонаційно, не відділяючи одне речення від іншого, припускається значної кількості помилок на заміну, перестановку, пропуск (складів, слів); вимовляє в багатьох випадках слова відповідно до їх написання, а не до норм вимови; швидкість читання в кілька разів нижча за норми.
	2	Учень/учениця читає, відриваючи окремі слова одне від одного, не завжди відділяє одне речення від іншого; припускається помилок на заміну, перестановку, пропуск (складів, слів); вимовляє в багатьох випадках слова відповідно до їх написання, а не до норм вимови; швидкість читання складає орієнтовно третину від норми.

	3	Читання характеризується певним рівнем зв'язності, який проте ще недостатній, як і темп, що наближається до половини норми. Допускається ще велика кількість помилок різного характеру.
Середній (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які читають зі швидкістю, що наближається до норми, поділяючи текст на речення, пов'язуючи слова в реченні між собою, але читають не досить плавно і виразно, припускаючись помилок в інтонуванні, вимові тощо)	4	Учень/учениця читає, зі швидкістю, що дещо перевищує половину норми, поділяючи текст на речення, але припускається значної кількості помилок в інтонуванні речень різних типів; у поділі речень на смислові частини, неправильно ставить логічний наголос; припускається орфоепічних помилок; читання не досить плавне.
	5	Учень/учениця читає зі швидкістю, що наближається до норми, в основному правильно інтонуючи кінець речення, але припускається помилок у поділі речень на смислові частини, логічному наголошуванні слів, а також в інтонуванні речень певної синтаксичної будови (за програмою відповідного класу); припускається орфоепічних помилок; читання не досить плавне.
	6	Учень/учениця читає зі швидкістю, що відповідає нормі, правильно інтонуючи кінець речення, логічно наголошуючи слова, але робить окремі помилки в поділі речень на смислові частини та в інтонуванні речень певної синтаксичної будови (за програмою відповідного класу); припускається орфоепічних помилок; читання не досить плавне.
Достатній (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які читають плавно, з належною швидкістю, правильно інтонують речення і поділяють їх на смислові відрізки, але припускаються певних недоліків за деякими критеріями(вираження авторського задуму, виконання комунікативно-го завдання; норм орфоепії, дикції)	7	Учень/учениця читає зі швидкістю в межах норми, у цілому плавно, правильно інтонуючи речення певної синтаксичної будови (за програмою відповідного класу), роблячи логічні наголоси; поділ речення на смислові відрізки в цілому логічно правильний, але цей поділ не пристосований до особливостей слухацької аудиторії; емоційне забарвлення тексту в читанні відсутнє; є орфоепічні помилки.
	8	Учень/учениця читає швидко, плавно, досить правильно інтонуючи речення певних синтаксичних структур, роблячи логічні наголоси; поділ речення на смислові відрізки логічно правильний, але не завжди пристосований до особливостей слухацької аудиторії; темп, тембр, гучність читання не пов'язані з певним комунікативним завданням; емоційне забарвлення тексту наявне, але воно не виявляє авторського задуму; є орфоепічні помилки.
	9	Учень/учениця читає швидко, плавно, правильно інтонуючи речення різної синтаксичної будови; поділ речення на смислові відрізки та логічне наголошування слів правильні, але в окремих випадках темп, тембр, гучність читання не пов'язані з відповідним комунікативним завданням; емоційне забарвлення недостатньо виявляє авторський задум; можуть бути орфоепічні помилки.
Високий (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які читають плавно, швидко, правильно інтонують речення і поділяють їх на смислові відрізки; добре відтворюють авторський задум, стильові особливості тексту, розв'язують	10	Учень/учениця читає виразно, з гарною дикцією; інтонація (поділ речень на смислові частини, логічне наголошування слів, мелодика речень різної синтаксичної будови), емоційне забарвлення, тембр, темп, гучність читання відтворюють авторський задум, стильові характеристики тексту, але в читанні можуть бути окремі недоліки(наприклад, недостатньо враховано комунікативне завдання, особливості слухацької аудиторії), незначні орфоепічні огріхи.
	11	Читання учня/учениці цілком відповідає усім зазначеним вище критеріям (глибоке проникнення у зміст прочитаного, бездоганне дотримання орфоепічних, інтонаційних норм, виразна передача

комунікативне завдання; читають орфоепічно правильно, з гарною дикцією)		авторського задуму, стильових характеристик тексту, врахування комунікативного завдання, особливостей слухацької аудиторії).
	12	Учень/учениця читає винятково виразно, з гарною дикцією; глибоко й тонко відтворюючи емоційне забарвлення, авторський задум, стильові характеристики тексту; вміло виконує комунікативне завдання, визначене вчителем або самостійно.

2. Читання мовчки

1. Перевіряються здатність учня/учениці читати новий для них текст із належною швидкістю, розуміти й запам'ятовувати після одного прочитування: фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, тему і основну думку, виразально-зображувальні засоби прочитаного твору; давати оцінку прочитаному.

2. Перевірка вміння читати мовчки здійснюється фронтально за одним із варіантів.

Варіант перший: учні/учениці читають незнайомий текст від початку до кінця, а відтак відповідають на запитання вчителя за змістом прочитаного. Учні/учениці повинні вислухати кожне запитання, варіанти відповідей на нього, вибрати один з них і записати лише його номер поряд із номером запитання.

Варіант другий: учні/учениці одержують видруковані запитання та варіанти відповідей на них і відзначають “галочкою” правильний з їхнього погляду варіант.

У 5 класі учням/ученицям пропонують 6 запитань за текстом з чотирма варіантами відповідей, у **6-9 класах** – 12 запитань з чотирма варіантами відповідей.

Запитання повинні торкатися фактичного змісту тексту, його причинно-наслідкових зв'язків, окремих мовних особливостей (переносне значення слова, виразальні засоби мови тощо), відображених у тексті образів (якщо є), висловлення оцінки прочитаного.

3. Матеріал для контрольного завдання: невідомі учням/ученицям тексти різних стилів, типів жанрів мовлення, що включають монологічне та діалогічне мовлення (відповідно до вимог програми для кожного класу). Текст добирається таким чином, щоб учні, які мають порівняно високу швидкість читання, витрачали на нього не менше 1 – 2 хвилини часу і були завантажені роботою.

Обсяг текстів для контрольного читання мовчки

Клас	Обсяг тексту для читання мовчки		Швидкість читання мовчки (слів за хвилину)
	художнього стилю	інших стилів	
5-й	360–450 слів	300–360 слів	100 – 150
6-й	450–540 слів	360–420 слів	110 – 180
7-й	540–630 слів	420–480 слів	120 – 210
8-й	630–720 слів	480–540 слів	130 – 240
9-й	720–810 слів	540–600 слів	140 – 270

Одиниця контролю: відповіді учнів/учениць на запитання тестового характеру, складені за текстом, що запропонований для читання, та швидкість читання.

Оцінювання читання мовчки

Оцінювання читання мовчки здійснюється за допомогою тестової перевірки: правильна відповідь на кожне із 6 запитань оцінюється двома балами, а кожне із 12 запитань оцінюється одним балом. Якщо учень/учениця з певних причин не виконав/ла роботу, він/вона має пройти відповідну перевірку додатково задля того, щоб отримати відповідний бал.

IV. ПИСЬМОВО ВЗАЄМОДІЄ ТА ВИСЛОВЛЮЄТЬСЯ / ПИСЬМО (письмові переказ / твір / есе / диктант)

1. Перевіряється здатність учня/учениці:

а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що розкривається (письмово);

б) демонструвати вміння:

- будувати висловлювання певного обсягу, добираючи і впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаний або прослуханий текст, епізод з кінофільму, сприйнятий (побачений чи почутий) твір мистецтва, розповідь іншої людини тощо);
- урахувати мету спілкування, адресата мовлення;
- розкривати тему висловлювання;
- виразно відображати основну думку висловлювання, диференціюючи матеріал на головний і другорядний;
- викладати матеріал логічно, послідовно;
- використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання, дотримуючись норм літературної мови;
- додержувати єдності стилю;

в) виявляти своє ставлення до предмета висловлювання, розуміти можливість різних тлумачень тієї самої проблеми;

г) виявляти певний рівень творчої діяльності, зокрема:

- трансформувати одержану інформацію, відтворюючи її докладно, стисло, вибірково, своїми словами, змінюючи форму викладу, стиль тощо відповідно до задуму висловлювання;
- створювати оригінальний текст певного стилю;
- аргументувати висловлені думки, переконливо спростовувати помилкові докази;
- викладати матеріал виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів.

2. Перевірка здатності **письмово** переказувати і створювати текст здійснюється фронтально: учням/ученицям пропонується переказати прочитаний учителем (за традиційною методикою або самостійно прочитаний) текст чи інший матеріал для переказу або самостійно написати твір.

1. Переказ / переказ із творчим завданням

Матеріалом для переказу (усного/письмового) можуть бути: текст, що читається вчителем, або попередньо опрацьований текст; самостійно прочитаний матеріал з газети, журналу, епізод кінофільму чи телепередачі, розповідь іншої людини про певні події, народні звичаї тощо. Якщо пишеться переказ із творчим завданням, учням/ученицям пропонується, окрім того, також **завдання, що передбачає написання творчої роботи, обов'язково пов'язаної із змістом переказу.**

Обсяг тексту для переказу

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й
------	-----	-----	-----	-----	-----

Обсяг тексту для переказу	100–150 слів	150–200 слів	200–250 слів	250–300 слів	300–350 слів
Обсяг творчого завдання до переказу, виконаного письмово	0,3–0,5 сторінок	0,3–0,5 сторінок	0,5–0,75 сторінок	0,5–0,75 сторінок	0,75–1,0 сторінок

Обсяг тексту для стислого чи вибіркового переказу має бути у 1,5– 2 рази більшим за обсяг тексту для докладного переказу. Якщо для контрольної роботи використовуються інші джерела, то матеріал добирається так, щоб обсяг переказу міг бути в межах пропонуванних для певного класу норм.

Тривалість звучання усного переказу – 3– 5 хвилин.

2. Твір

Матеріалом для твору (усного/письмового) можуть бути: тема, сформульована на основі попередньо обговореної проблеми, життєвої ситуації, прочитаного та проаналізованого художнього твору; а також пропонувані для окремих учнів/учениць допоміжні матеріали (якщо обирається варіант диференційованого підходу до оцінювання).

Обсяг письмового твору з української мови

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й
Кількість сторінок	0,5–1,0	1,0–1,5	1,5–2,0	2,0–2,5	2,5–3,0

3. Есе

Есе (есей) – самостійна творча письмова робота, ознакою якої є особистісний характер сприймання проблеми та її осмислення, невеликий обсяг, вільна композиція, невимушеність та емоційність викладу.

Види есе: вільне і формальне

Вільне	Формальне
<i>Ознаки:</i> невеликий обсяг (7-10 речень); довільна форма і стиль викладу зі збереженням структурованості тексту (вступ, основна частина, висновок); наявність позиції автора.	<i>Ознаки:</i> обсяг 120-200 слів логічна організація структури: наявність відповідних компонентів (тези, аргументи, приклади, оцінювальні судження, висновки); ґрунтовність викладу; наявність позиції автора.

Вільне есе обмежене в часі (5 – 10 і 10 – 15 хв). До нього доцільно вдаватися на кожному уроці й на різних етапах його: цілевизначення, закріплення, рефлексії тощо. Для написання формального есе виділяють більше часу: від 20 до 45 хвилин.

Види формального есе:

інформаційне (есе-розповідь, есе-визначення, есе-опис); *критичне; есе-дослідження* (порівняльне есе, есе-протиставлення, есе причини-наслідку, есе-аналіз).

Вимоги до формального есе

1. Обсяг – 1 – 2 сторінки тексту (120-200 слів).
2. Есе повинно сприйматися як цілісний твір, ідея якого зрозуміла й чітка.
3. Кожен абзац есе розкриває одну думку.
4. Необхідно писати стисло і ясно. Есе не повинно містити нічого зайвого, має нести лише інформацію, необхідну для розкриття ідеї есе, власної позиції автора.
5. Есе має відрізнятися чіткою композиційною побудовою, бути логічним за структурою. В есе, як і в будь-якому творі, повинна простежуватися внутрішня логіка, що визначається, з одного боку, авторським підходом до питання, яке обговорюється, а з іншого – самим питанням. Необхідно уникати різких стрибків від однієї ідеї до іншої, думка має розкриватися послідовно.
6. Есе повинно засвідчити, що його автор знає й осмислено застосовує теоретичні поняття, терміни, узагальнення, ідеї.
7. Есе повинно містити переконливе аргументування порушеної проблеми.

Структура есе

Есе складається з таких частин – *вступ, основна частина, висновок*.

Вступ – обґрунтування вибору теми есе.

Основна частина – теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання. Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій.

Висновок – узагальнення й аргументовані висновки до теми, підсумовує есе або ще раз вносить пояснення, підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині.

Критерії оцінювання письмових переказів / творів / есе

Бал и	Рівні навчальних досягнень учнів	Мовне оформлення		Змістові помилки
		орфографічні пунктуаційні помилки	лексичні, граматичні стилістичні	
Початковий рівень				
1.	Побудованому учнем/ученицею тексту бракує зв'язності й цілісності, урізноманітнення потребує лексичне та граматичне оформлення роботи	15-16 і більше	13 і більше	Окремі речення
2.	Побудоване учнем/ученицею висловлювання характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексики і граматична будова мовлення	13-14	12	Окремі фрагменти

3.	Учневі/учениці слід працювати над виробленням умінь послідовніше й чіткіше викладати власні думки, дотримуватися змістової та стилістичної єдності висловлювання, потребує збагачення та урізноманітнення лексики й граматична будова висловлювання	11-12	11	Менше ½ норми
Середній рівень				
4.	Висловлювання учня/учениці за обсягом складає дещо більше половини від норми і характеризується певною завершеністю, зв'язністю; розкриття теми має бути повнішим, ґрунтовнішим і послідовнішим; чіткіше мають розрізняватися основна та другорядна інформація; потребує урізноманітнення добір слів, більше має використовуватися авторська лексика	9-10	9	7
5.	За обсягом робота учня/учениці наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, має бути увиразнена основна думка, посилена єдність стилю, мовне оформлення різноманітнішим	7-8	8	6
6.	За обсягом висловлювання учня/учениці сягає норми, його тема розкривається, виклад загалом зв'язний, але учневі ще слід працювати над умінням самостійно формулювати судження, належно їх аргументувати, точніше добирати слова й синтаксичні конструкції	5-6	7	5
Достатній рівень				
7.	Учень/учениця самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст, вдало добирає лексичні засоби, але ще має вдосконалювати вміння чітко висвітлювати тему, послідовно її викладати, належно аргументувати основну думку	4	6	4
8.	Учень/учениця самостійно будує достатньо повне, осмислене висловлювання, загалом ґрунтовно висвітлює тему, добирає переконливі аргументи на їх користь, проте ще має працювати над урізноманітненням словника, граматичного та стилістичного оформлення роботи	3	5	3
9.	Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; вдало добирає лексичні засоби, проте ще має працювати над умінням виразно висловлювати власну позицію і належно її аргументувати	1+1 (негруба)	4	2
Високий рівень				
10.	Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання, висловлює власну думку, певним чином аргументує різні погляди на проблему, робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, дотриманням стильової єдності й виразності тексту	1	3	1
11.	Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, добирає переконливі докази для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю	1 (негруба)	2	-

12.	Учень/учениця самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем; робота відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю	-	1	-
-----	---	---	---	---

Мовне оформлення перевірки письмових робіт

За письмове мовлення виставляють одну оцінку: на основі підрахунку допущених недоліків за зміст і помилок за мовне оформлення, ураховуючи їх співвідношення.

Оцінюючи письмові роботи (перекази, твори), враховують наявність:

- 1) орфографічних та пунктуаційних помилок, які підраховуються сумарно, без диференціації (перша позиція);
- 2) лексичних, граматичних і стилістичних помилок (друга позиція).

Загальну оцінку за мовне оформлення (МО) виводять таким чином: до бала за орфографію та пунктуацію додають бал, якого заслуговує робота за кількістю лексичних, граматичних і стилістичних помилок, одержана сума ділиться на 2:

МО:	4	5	(7 + 8): 2 = 8 балів
	I + V	— Л + Г + С	

Під час виведення **єдиної оцінки за письмову роботу** до кількості балів, набраних за зміст переказу чи твору, додається кількість балів за мовне оформлення і їхня сума ділиться на 2.

При цьому, якщо частка не є цілим числом, вона заокруглюється в бік більшого числа.

Остаточний вигляд запису:

З — 4: 7 балів
МО — 4 – 5: 8 балів (7+8): 2 = 8 балів

Це означає, що учнівська робота має чотири змістові помилки (за зміст – 7 балів) і дев'ять помилок у мовному оформленні: чотири орфографічні та пунктуаційні (сумарно) помилки, п'ять лексичних, граматичних і стилістичних (сумарно) помилок (за мовне оформлення – 8 балів). Сума цих балів ділиться на 2, і оскільки частка не є цілим числом ($15 : 2 = 7,5$), то вона заокруглюється в бік більшого числа (8 балів).

Під час проведення уроків навчальних переказів/творів рекомендується на розсуд учителя здійснювати вибірково перевірку певного виду діяльності. Проте під час перевірки зошитів оцінюються всі письмові навчальні перекази/твори, що й враховується під час виставлення оцінки за ведення зошта.

4. Диктант. Оцінювання правописних (орфографічних і пунктуаційних) умінь учнів/учениць

Основною формою перевірки орфографічної та пунктуаційної грамотності є контрольний текстовий *диктант*.

1. Перевірці підлягають уміння правильно писати слова на вивчені орфографічні правила і словникові слова, визначені для запам'ятовування; ставити розділові знаки відповідно до опрацьованих правил пунктуації; належним чином оформляти роботу. Перевірка здійснюється фронтально за традиційною методикою.

2. Для контрольного текстового диктанту використовуються тексти, в яких кожне з опрацьованих протягом семестру правил орфографії та/чи пунктуації були представлені 3–5 прикладами.

Обсяг диктанту по класах

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й
Кількість слів у тексті	90–100	100–110	110–120	120–140	140–160

Примітка. У визначенні кількості слів у диктанті враховують як самостійні, так і службові слова.

Критерії оцінювання диктанту

Рівні	Початковий			Середній			Достатній			Високий		
Бали	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Кількість помилок	15–16 і більше	13–14	11–12	9–10	7–8	5–6	4	3	1+1 (негруба)	1	1 (негруба)	-

Особливості оцінювання диктанту

1. Орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково;

2. Виправляються, але не враховуються такі орфографічні і пунктуаційні помилки:

а) на правила, які не включені до шкільної програми;

б) на ще не вивчені правила;

в) у словах з написаннями, що не перевіряються, над якими не проводилась спеціальна робота;

г) у передачі так званої авторської пунктуації.

3. Повторювані помилки (помилка у тому самому слові, яке повторюється в диктанті кілька разів), вважається однією помилкою .

4. Однотипні (помилки на те само правило), але в різних словах вважаються різними помилками.

5. Розрізняють грубі і негрубі помилки; зокрема, до негрубих відносяться такі:

а) у винятках з усіх правил;

б) у написанні великої букви в складних власних найменуваннях;

в) у випадках написання разом і окремо префіксів у прислівниках, утворених від іменників з прийменниками;

г) у випадках, коли замість одного знаку поставлений інший;

д) у випадках, що вимагають розрізнення **не** і **ні** (у сполученнях *не хто інший, як....; не що інше, як...; ніхто інший не...; ніщо інше не...*);

е) у пропуску одного із сполучуваних розділових знаків або в порушенні їх послідовності;

є) у заміні українських букв російськими.

6. П'ять виправлень (неправильне написання на правильне) прирівнюються до однієї помилки.

**ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ
ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

1. **Державний стандарт базової середньої освіти.** Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. **Закон України «Про освіту»** (Прийняття від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>
3. **Закон України «Про повну загальну середню освіту»** (16 січня 2020 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2232/>
4. **Про внесення змін до типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти.** Наказ МОН № 1120 від 09.08.2024 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-vnesennia-zmin-do-typovoi-osvitnoi-prohramy-dlia-5-9-klasiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity>
5. **Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання.** Наказ МОН №1093 від 02.08.2024 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>
6. **Про окремі питання оцінювання результатів навчання.** Лист МОН № 1/4895-25 від 14.03.2025 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-okremi-pytannia-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>
7. **Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти** (автори: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.). Наказ МОН № 883 від 24.07.2023 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Movno-literat.osv.hal/Ukrayinska.mova.7-9%20klas.Holub.ta.in.26.07.2023.pdf>
8. **Підручник «Українська мова. 8 клас»** (автори: Онатій А. В., Ткачук Т. П. Українська мова: підручник для 8 класу закл. загальн. середн. освіти. – К.: «Літера ЛТД», 2025) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pidruchnyk.com.ua/2903-ukrainska-mova-onatii-8-klas.html>
9. **Освітній проєкт «На Урок» для вчителів** [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/biblioteka/ukrainska-mova/klas-8>
10. **Всеосвіта. Національна освітня платформа** [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://vseosvita.ua/library?s=&cat=41&is_pay=&page=&class=8&type=5&title_only=&=
11. **Всеукраїнська школа онлайн:** відеоуроки, тести та завдання для школярів 5-11 класів. Українська мова. 8 клас [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+Ukrainian-language-8th-grade+2020/course/>